

KURSTJENS
*Ecologisch
Adviesbureau*

Rijksstraatweg 213
6573 CS Beek-Ubbergen
tel/fax: 024-3223180
g.kurstjens@planet.nl

Natuurtoets Natuurlijke oever Zandmaas bij Lomm in de gemeente Venlo

September 2014

**Onderzoek in opdracht van
Rijkswaterstaat Maaswerken**

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Colofon

Kurstjens

Ecologisch adviesbureau
Gijs Kurstjens
Rijksstraatweg 213
6573 CS BEEK-UBBERGEN
tel/fax. 024-3223180
mob. 06-38304148
email: g.kurstjens@planet.nl

rapport 2014.08

trefwoorden: flora, fauna, natuurlijke oevers, Lomm, Venlo, Zandmaas

© copyright 2014. Kurstjens, Ecologisch adviesbureau.

Met duidelijke bronvermelding mag alles uit dit rapport worden overgenomen.

Natuurtoets Natuurlijke oever Zandmaas bij Lomm in de gemeente Venlo

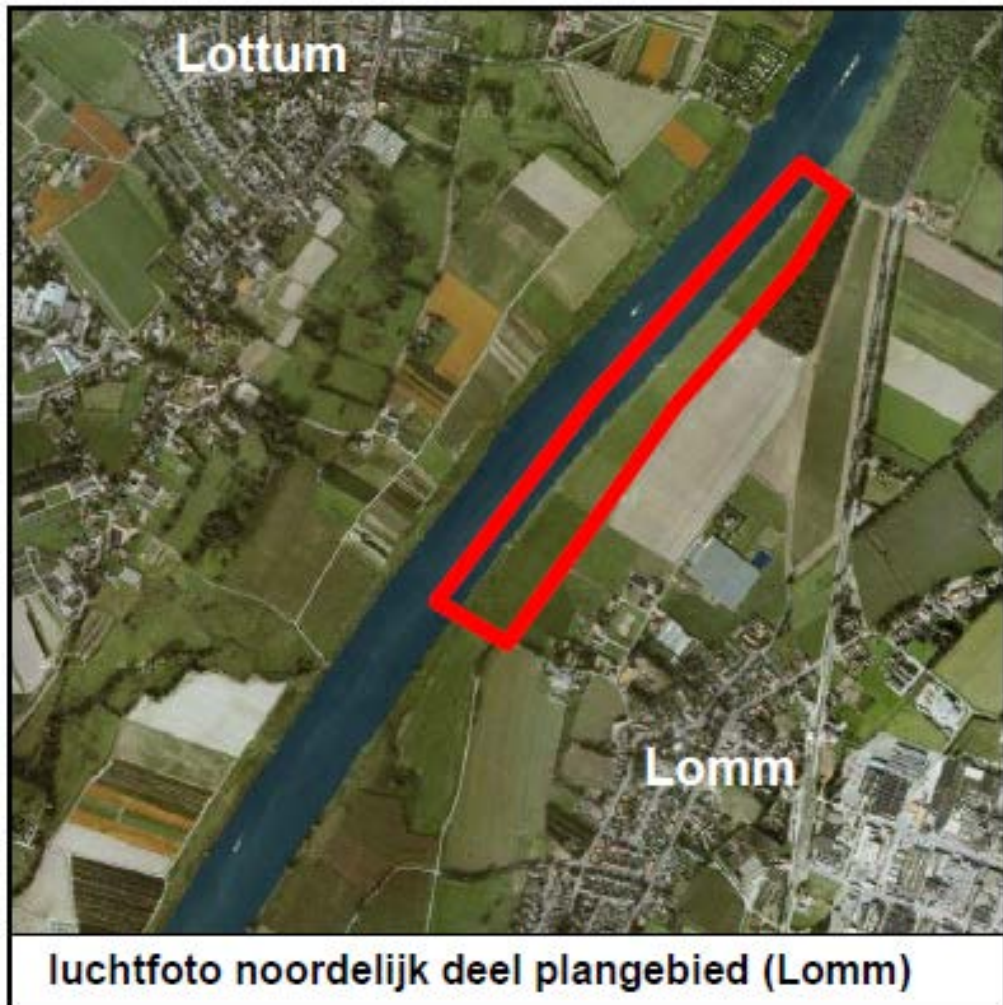
Gijs Kurstjens

25 september 2014

Onderzoek in opdracht van Rijkswaterstaat Maaswerken

Inhoudsopgave

1 Inleiding	7
2 Literatuuronderzoek (methodiek)	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Onderzoeksgebied	9
2.3 Tijdsperiode	9
2.4 Bronnen	9
3 Resultaten literatuuronderzoek	10
3.1 Inleiding	10
3.2 Resultaten per soortgroep	10
3.3 Actualiteit en compleetheid per soortgroep	11
3.4 Conclusie	11
4 Veldonderzoek 2014	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Zoogdieren	13
4.3 Flora	15
4.4 Overige soortgroepen	17
4.5 Conclusie	17
5 Natuurtoets	18
5.1 Beoogde inrichting	18
5.2 Overzicht beschermde soorten	18
5.3 Te verwachten negatieve effecten als gevolg van de geplande maatregelen	19
5.4 Toetsing aan de Flora- en faunawet met conclusie	19
Literatuur	20
Bijlagen (digitaal beschikbaar)	
1. Basisbestand flora en fauna 2014	

Figuur 1. Plangebied natuurlijke oever ter hoogte van Lomm tussen rivierkm 117,7 en 118,8, de veerstoep Kloosterhof - Lottum. Direct ten zuiden van het plangebied tot aan de monding van de Haagbeek bij rivierkilometer 117,4 ligt een zone die onderdeel uitmaakt van het project Hoogwatergeul Lomm (deelgebied Bypass) en valt buiten het plangebied.

1 Inleiding

Rijkswaterstaat Maaswerken is bezig met de voorbereiding van een bestemmingsplanwijziging ten behoeve van de verwerving van natuurlijke oevers langs de Zandmaas in de gemeente Venlo. Rijkswaterstaat Zuid-Nederland gaat deze oevers vervolgens inrichten.

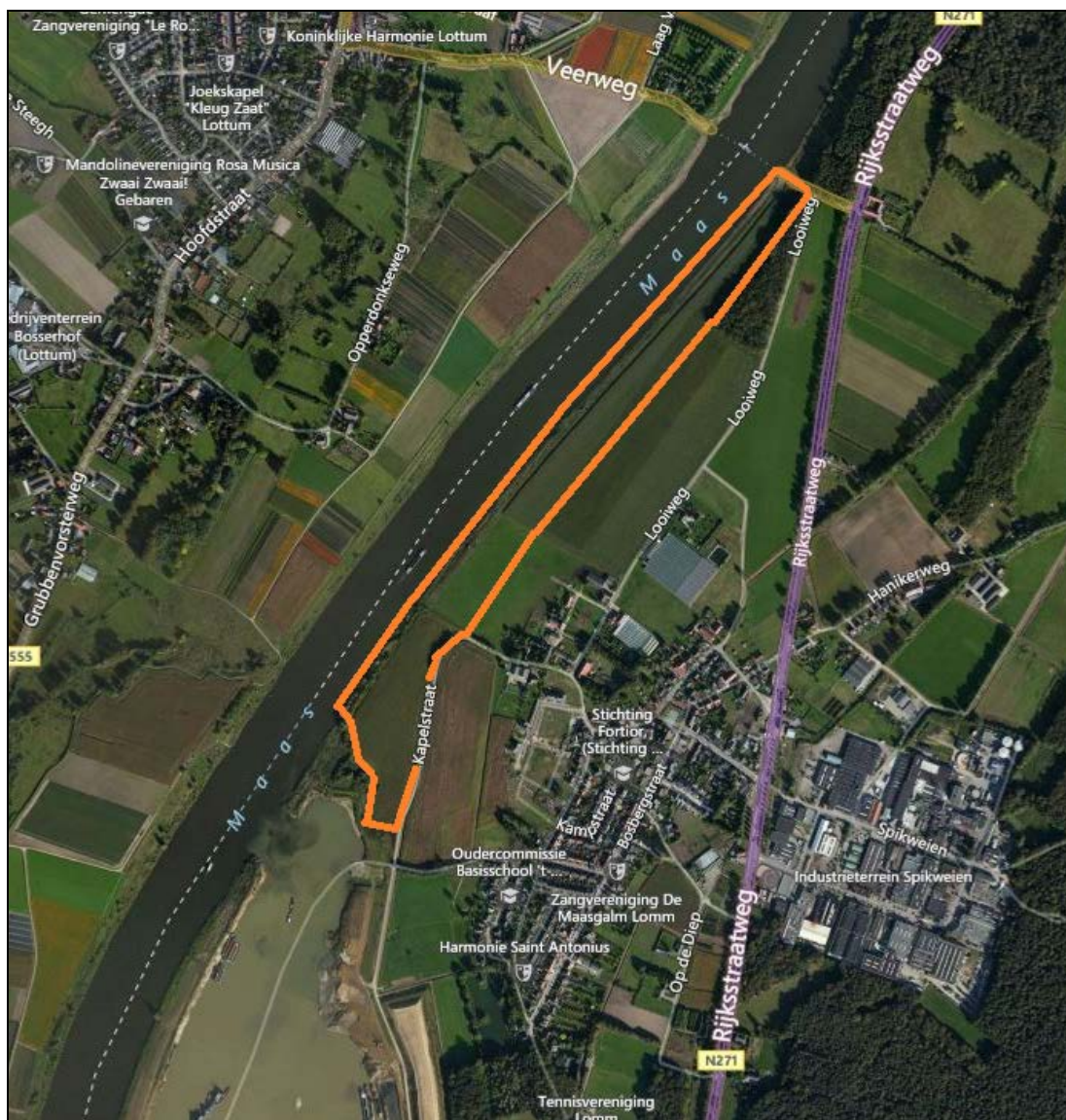
Het plangebied voor de bestemmingsplanwijziging gaat om de oeverzone nabij Lomm (figuur 1). Het onderzoeksgebied voor het natuuronderzoek is wat ruimer begrensd richting de zuidzijde (zie figuur 2 oranje contour).

In het kader van deze bestemmingsplanwijziging is een natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet nodig. De natuurtoets bestaat uit drie onderdelen: literatuuronderzoek, aanvullend veldwerk en de natuurtoetsing. verkrijgen van evt. ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet.

Leeswijzer

De aanpak van het literatuuronderzoek wordt besproken in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 is een toelichting gegeven op de resultaten. In dit hoofdstuk wordt ook ingegaan op de compleetheid per soortgroep en de actualiteit van de gegevens. In hoofdstuk 4 komen de methodiek en resultaten van het aanvullend veldonderzoek aan de orde.

Op basis van de resultaten van het literatuur- en veldonderzoek worden in hoofdstuk 5 per soort of soortgroep de consequenties van de beoogde inrichting besproken. Ook wordt aangegeven hoe eventuele negatieve effecten op beschermde soorten kunnen worden beperkt (mitigatie) en welke maatregelen nodig zijn om de gunstige staat van instandhouding van deze soorten te waarborgen. Het rapport sluit af met een overzicht van de soorten waarvoor eventueel een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet nodig is.

Figuur 2. Begrenzing onderzoeksgebied natuurlijke oever Lomm. Dit is aan zuidzijde wat groter dan het plangebied in figuur 1 omdat dit deel eerst ook tot natuurlijke oeverproject behoorde.

Beeld van het noordelijk deel van de Maasoever.

2 Literatuuronderzoek (methodiek)

2.1 Inleiding

In deze bureaustudie zijn databases en onderzoeksrapporten geraadpleegd om het eventuele voorkomen van beschermde soorten planten en dieren in en rond het plangebied te achterhalen. Daarbij zijn ook data van bedreigde soorten (conform Rode Lijsten) meegenomen.

2.2 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied (figuur 2) bestaat uit de oostelijke oeverzone van de Maas ter hoogte van Lomm in de gemeente Venlo. Het gaat om de rechteroever tussen rivierkilometer 117,4 en 118,8 tussen de monding van de Haagbeek en het veer tussen Lottum en Lomm ter hoogte van de Kloosterhof. Tussen rivierkm 117,7 en 118,8 is een smalle oeverstrook uitgerasterd, maar er heeft in 2014 geen beheer (begrazing) plaatsgevonden. Deze strook is verruigd. Het noordelijk deel van het onderzoeksgebied grenst aan een particulier bosje, maar tussen de oeverstrook en het bosje ligt nog een agrarisch graslandperceel (zie foto voorzijde rapport). In het zuidelijk deel tussen de monding van de Haagbeek (117,4 en 117,7) grenzen de maisakkers vrijwel tot aan de rivier.

2.3 Tijdsperiode

Alle data uit de periode 2004 t/m 2014 zijn verzameld. Vanuit het oogpunt van de Flora- en faunawet zijn alleen actuele data relevant. Uitgaande van een eventuele ontheffingsaanvraag begin 2015, zijn juridisch gezien alleen actuele data, niet ouder dan 5 jaar van belang, dus uit de periode 2010 t/m 2014. Er is gekozen voor een langere periode van dataverzameling omdat dit beter inzicht geeft omtrent het eventueel voorkomen van zeldzame en incidenteel voorkomende beschermde soorten.

2.4 Bronnen

De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- Broedvogel- en floraonderzoek door de provincie Limburg in 2013 resp. 2004
- Recent literatuur- en veldonderzoek aan de tussen rivierkm 117,9 en 118,6 geplande KRW3 werkzaamheden nabij Lomm (Wansink & Kurstjens, 2013)
- Monitoringsverslag 2010 hoogwatergeul Lomm (Grontmij-Groenplanning, 2010) en Natuurtoets Bypass Lomm (Bonder & Verhart, 2012)
- Waarneming.nl voor aanvullende losse waarnemingen

3 Resultaten literatuuronderzoek

3.1 Inleiding

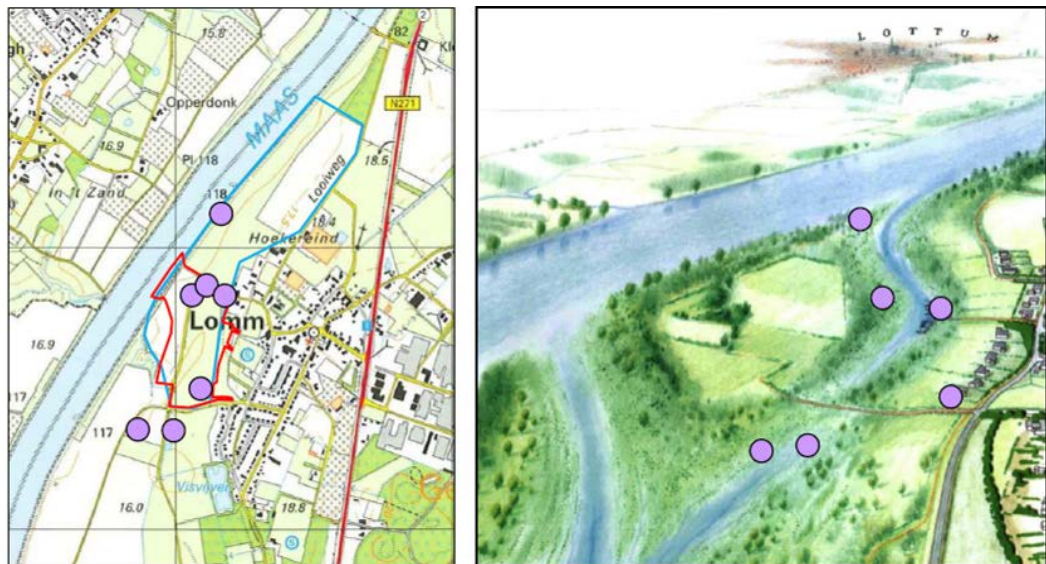
Per soortgroep worden de resultaten van het literatuuronderzoek besproken, daarbij wordt ook ingegaan op de compleetheid en actualiteit van de gegevens.

3.2 Resultaten per soortgroep

Flora

De provincie Limburg heeft in 2004 een vlakdekkende kartering uitgevoerd in het onderzoeksgebied. Nabij de veerstoep en in bermen van de Kapelstraat is toen lokaal Rapunzelklokje aangetroffen.

Veldonderzoek in de jaren 2008-2010 in het kader van de zogenaamde Bypass Lomm, een uitbreiding van de hoogwatergeul Lomm in noordelijke richting (Bonder & Verhart, 2012) toont een kaartje met groeiplaatsen van het Rapunzelklokje in een deel van het onderzoeksgebied (figuur 3).

Figuur 3. Groeiplaatsen van Rapunzelklokje in het onderzoeksgebied (blauwe contour) rondom de Bypass Lomm (Bonder & Verhart, 2012). Rechts zijn de groeiplaatsen weergegeven op een visualisatie van de uitmonding van de hoogwatergeul Lomm.

Dagvlinders en libellen

Er zijn geen waarnemingen bekend van beschermde soorten dagvlinders en libellen (Bonder & Verhart, 2012; waarneming.nl). Streng beschermde soorten waren toen niet aanwezig en zijn overigens ook nu niet te verwachten gezien het ontbreken van geschikt biotoop.

Vissen

In de monding van de Haagbeek in de Maas is het voorkomen van de beschermde Rivierdonderpad vastgesteld (Crombaghs e.a., 2000). De monding staat momenteel droog. Actueel visonderzoek is niet bekend.

Amfibieën en reptielen

In 2008-2010 zijn Bastaardkikker en Bruine kikker waargenomen langs de Haagbeek (Bonder & Verhart, 2012). Uit het noordelijk deel van het plangebied zijn geen waarnemingen van amfibieën bekend (waarneming.nl/ deelgebieden

Arcen-Lommerbroek Noord en Maas: Lomm tot Arcen). Streng beschermde soorten waren toen niet aanwezig en zijn overigens ook nu niet te verwachten. Inheemse reptielen zijn niet te verwachten binnen het plangebied. In het bosje van Limburgs Landschap kan mogelijk Hazelworm voorkomen, net als in het aangrenzende natuurgebied Barbara's Weerd (Peters e.a., 2008).

Broedvogels

Het hele plangebied is in 2013 op bijzondere broedvogels (waaronder alle beschermde soorten) gekarteerd door de provincie Limburg. Bij dit onderzoek zijn in de oeverzone territoria aangetroffen van de volgende soorten: Bosrietzanger (3), Canadese Gans (1), Grasmus (4) en Kleine karekiet (1). Er zijn geen broedvogels met jaarrond beschermde nesten aangetroffen.

Langs de rand van het gebied (nabij Hoekereind en langs de Haagbeek) zijn 1-2 territoria van de jaarrond beschermde Steenuil aanwezig (Bonder & Verhart, 2012). Op 21 juni 2012 is een Steenuil gezien nabij de pont (waarneming.nl).

Zoogdieren

Vanaf het voorjaar van 2014 zijn vraatsporen van de **Bever** gevonden in de oevers van de hoogwatergeul van Lomm en de aangrenzende oeverzone van de Maas. Op 19 juli 2014 is een beverburcht in de Maasoever van het onderzoeksgebied gevonden en gefotografeerd door Willy de Koning (vanaf boot gezien). De locatie van deze burcht is aangegeven in figuur 4. Gezien de grootte van deze burcht gaat het naar alle waarschijnlijkheid om een solitair dier.

Bovendien is bekend dat er in het natuurgebied van de monding van de Siebersbeek (aan de westkant van de Maas tussen Houthuizen en Lottum) een familieburcht van de bever aanwezig is (informatie Limburgs Landschap).

In het bosje aangrenzend aan de oever nabij de veerpont mag het voorkomen van **Eekhoorn** worden verwacht. De soort is bekend van het natuurgebied Barbara's Weerd (waarneming.nl).

Uit de monitoring van de hoogwatergeul Lomm en omgeving in 2010 blijkt dat de twee **dassen**burchten in het bosje nabij de visvijver van Lomm (ten zuidoosten van het dorp) niet meer in gebruik zijn (Grontmij-Groenplanning, 2010). In het zuidelijk deel van het natuurgebied Barbara's Weerd heeft zich in 2000 een dassenfamilie gevestigd (Peters e.a., 2008).

Vleermuisonderzoek is uitgevoerd door Bonder & Verhart (2012). Ter hoogte van Lomm komen Gewone dwergvleermuizen voor (kolonies in huizen, foerageergebied).

3.3 Actualiteit en compleetheid per soortgroep

Flora: actuele en complete gegevens over het voorkomen van (beschermde) soorten ontbreken.

Broedvogels: op basis van het provinciaal meetnet zijn er voldoende actuele gegevens (kartering uit 2013) voorhanden.

Zoogdieren: complete gegevens over het voorkomen van bever- en dassenburchten ontbreken. Vleermuisdata zijn wel voldoende actueel.

3.4 Conclusie

Aanvullend veldwerk is nodig voor een actueel en compleet overzicht van beschermde flora en zoogdieren (m.u.v. vleermuizen). Onderzoek naar beschermde amfibieën en vissen is niet nodig daar water in het gebied ontbreekt.

Beverburcht in de oever van Lomm (foto: Willy de Koning/ 19 juli 2014).

4 Veldonderzoek 2014

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen de methodiek en de resultaten van het in 2014 verrichte veldonderzoek aan de orde. Per onderzochte soortgroep worden deze besproken.

Het hoofdstuk sluit af met een overzicht van beschermde soorten die aanwezig zijn in dat deel van het plangebied waar ingrepen (graafwerk, inrichting) in het kader van de realisatie van de natuurlijke oever zijn voorzien dan wel soorten die mogelijk hinder of verstoring ondervinden van de voorziene ingrepen.

Alle waarnemingen van beschermde soorten die met GPS zijn ingemeten, staan in bijlage 1.

4.2 Zoogdieren (bever en das)

Methode

Tijdens een gericht veldbezoek (11 september 2014) is onderzoek gedaan naar sporen van beide soorten. Daarbij is gelet op vraatsporen, mestputjes, pootafdrukken, geurmerken en evt. bewoningssporen (burchten, hollen) en deze laatste zijn met GPS ingemeten.

Resultaten

Bever

Vooraf in het zuidelijk deel, waar het meeste ooibos groeit, zijn vrij veel verse vraatsporen in de oeverzone van de Maas gevonden. Ook aan de noordzijde van de hoogwatergeul van Lomm zijn verse vraatsporen gevonden. Langs het noordelijk talud van het beekdalletje van de droge Haagbeek is een oud hol/leger van een bever gevonden.

Pas na het veldwerk bleek dat er een kleine burcht van een solitair dier in de oeverzone van de Maas aanwezig was (ca. 300m ten zuiden van de veerstoep), en aangenomen wordt dat deze er nog steeds ligt (figuur 4). Daarnaast ligt er net aan de overzijde van de Maas een grote familie burcht van de bever. Het is aannemelijk dat deze dieren ook in het onderzoeksgebied actief zijn. Mogelijk ligt er territoriumgrens in het onderzoeksgebied d.w.z. tussen de familie en het solitaire dier.

Das

In het bosje nabij de veerstoep is een bewoonde dassenburcht aanwezig (figuur 4). Deze dassenburcht was niet bekend. Mogelijk gaat het hier om dassen die bij de aanleg van de hoogwatergeul van Lomm naar een nieuwe locatie zijn uitgeweken. De burcht ligt op een terrasrand en bestaat uit ca. 10 belopen pijpen. Aan een prikkeldraad tussen de natuurlijke oever en een maisakker is een dassenhaar op een wissel gevonden en enkele graafplekken van de das. Het is aannemelijk dat deze wissel gebruikt wordt door een dier dat afkomstig is van deze burcht omdat er verder geen burchten bekend zijn. De wissel ligt op ca. 950 m van de burcht. De oever van de Maas wordt dus gebruikt als foerageergebied.

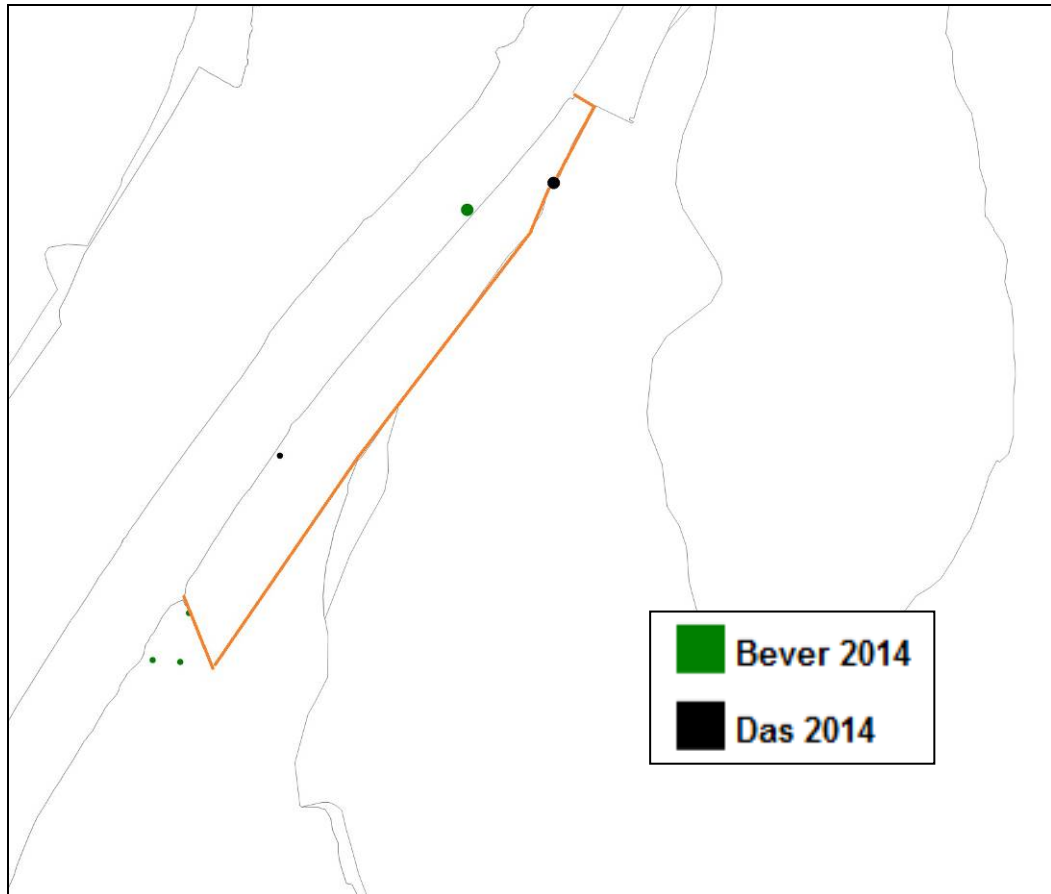

Langs de Maasoever is vrij veel verse bevervraat gevonden.

Bewoonde dassenburcht in bosje bij veerstoep.

Figuur 4. Overzicht van locaties met burchten van bever en das in het onderzoeksgebied in 2014. Grote stippen = burchten, kleine stippen zijn vraatlocaties/ wissels.

4.3 Flora

Methode

Op 11 september 2014 zijn alle beschermde plantensoorten (tabel 2) en bedreigde soorten (Rode Lijst 2000) ingemeten met GPS. Ook alle extra soorten van de Maas in Beeld lijst zijn meegenomen, om deze locaties/ bronpopulaties bij eventuele herinrichting deels te kunnen sparen.

Mogelijk zijn niet alle Rapunzelklokjes gevonden omdat de soort zeker niet meer overal in bloei stond tijdens het veldwerk.

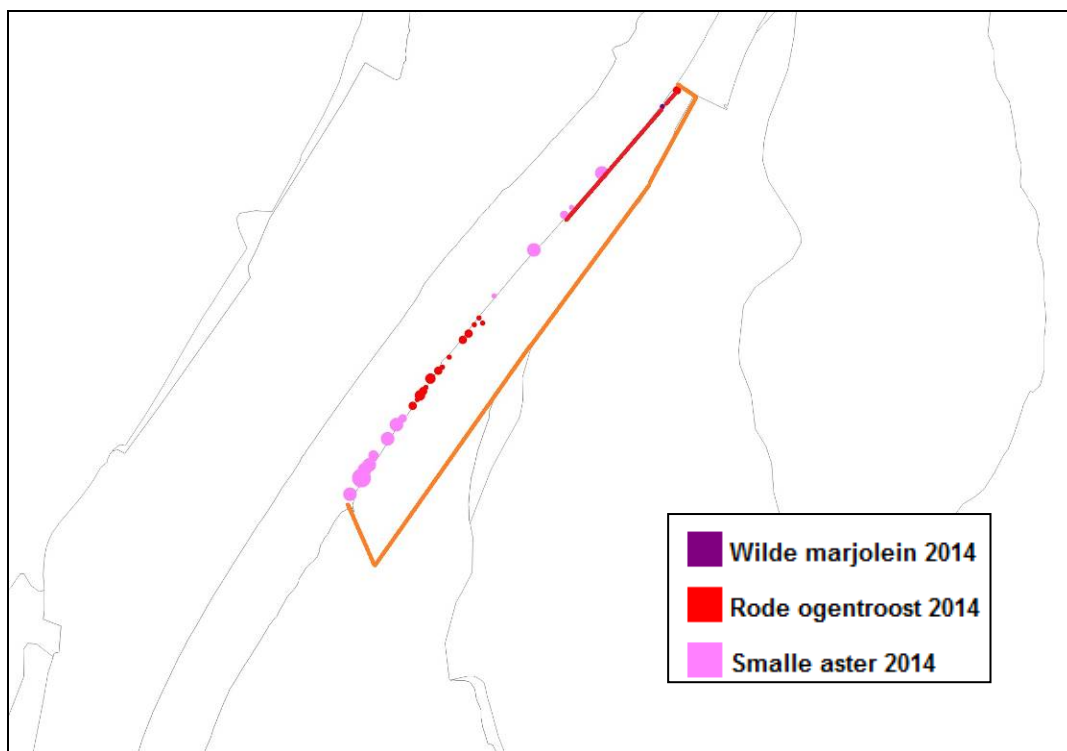
Resultaten

In de oeverzone is één beschermde soort (tabel 2) aangetroffen: Wilde marjolein (zie figuur 5 voor de verspreiding), vrij dicht bij de veerstoep. Mogelijk is Rapunzelklokje gemist. Volgens het literatuuronderzoek zou er één groeiplaats langs de Maas liggen. Belangrijke populaties van deze soort zijn niet aanwezig omdat geschikt biotoop, o.a. door het achterwege blijven van graasbeheer, momenteel niet aanwezig is.

Van de soortenlijst van Maas in Beeld zijn Rode ogentroost en Smalle aster regelmatig aangetroffen (zie verspreiding in figuur 5). Rode ogentroost en Wilde marjolein hebben zich pas kunnen vestigen na het uit productie halen van de oeverstrook.

Rivierfonteinkruid was ter hoogte van de oever beperkt tot twee groeiplaatsen.

Figuur 5. Overzicht van groeiplaats van de beschermde plantensoort Wilde marjolein alsmede de verspreiding van Rode ogentroost en Smalle aster in 2014.

Beeld van met Aardpeer verruigde oeverstrook langs de Maasoever net benedenstrooms van de uitmonding van de Haagbeek.

4.4 Overige soortgroepen

Alle losse en aanvullende waarnemingen van bijzondere en/of beschermde soorten van andere soortgroepen (amfibieën, broedvogels, reptielen en insecten) zijn eveneens verzameld tijdens bovengenoemd veldbezoek.

In het noordelijk deel is een familie Roodborsttapuit gezien. Waarschijnlijk heeft deze soort gebroed in de verruigde oeverzone. Er zijn enkele Landkaartjes (dagvlindersoort) gezien in het verruigde zuidelijk deel van de oeverzone.

4.5 Conclusies

In tabel 1 zijn de resultaten van het literatuur- en veldonderzoek in 2014 samengevat.

Tabel 1. Overzichtstabel van aanwezige beschermde flora en fauna in het onderzoeksgebied van de geplande natuurlijke oever in 2010-2014. Algemene soorten van tabel 1 van de Ff-wet zijn hier niet vermeld.

Beschermingsregime van de Flora- en faunawet:

rood: streng beschermde soorten (tabel 3 Ffw en vogels)

oranje: 'overige soorten' (tabel 2 Ffw)

HR: opgenomen in bijlage II en/of IV van de Habitatrichtlijn: streng beschermde soorten van communautair belang;

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	HR
ZOOGDIEREN		
bever	<i>Castor fiber</i>	IV
das	<i>Meles meles</i>	
VISSEN		
rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>	II
FLORA		
rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>	
wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>	

5 Natuurtoets

5.1. Beoogde inrichting

Beoogd is het weghalen van stortsteen en grof grind uit de oeverzone, zowel boven als deels onder stuwpeil met het oog op het verkrijgen van een natuurlijke (eroderende) oever. Het exacte detailontwerp voor deze oever dient nog te worden opgesteld. Bij dit ontwerp zal nadrukkelijk rekening worden gehouden met de ligging van de vaste verblijfplaats van de bever in de oeverzone. Het resterende deel van de oeverzone (terrestrische deel) zal als eenheid extensief worden begraasd. In het noordelijk deel zal de natuurlijke oeverzone grenzen aan een bestaand eikenbosje. Dit biedt goede kansen voor de ontwikkeling van een gevarieerde landschapsovergang op deze terrasrand met een zoom-mantelvegetatie.

Terrasrand met oud ooibos in bosje bij veerstoep: kansen voor de verdere ontwikkeling van rijke zoom-mantelvegetatie.

5.2 Overzicht beschermde soorten

In tabel 2 is een overzicht gegeven van beschermde soorten flora en fauna die voorkomen op locaties waar graafwerkzaamheden zijn voorzien en die dus mogelijk negatieve gevolgen van de ingreep ondervinden.

Tabel 2. Overzichtstabel van in 2014 aanwezige beschermde flora en fauna op locaties waar ingrepen zijn voorzien in het kader van de geplande natuurlijke oever. Algemene soorten van tabel 1 van de Ff-wet zijn hier niet vermeld.

Beschermingsregime van de Flora- en faunawet:

rood: streng beschermde soorten (tabel 3 Ffw en vogels)

oranje: 'overige soorten' (tabel 2 Ffw)

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam
ZOOGLIERN	
bever	<i>Castor fiber</i>
VISEN	
rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>

5.3 Te verwachten negatieve effecten als gevolg van de geplande maatregelen

Per beschermde soort of soortgroep worden de te verwachten negatieve effecten als gevolg van de voorgenomen inrichtingsmaatregelen op een rij gezet.

Bever

De beverburcht en een zone met een diameter van 25m eromheen, blijft intact. De voormalige monding van de Haagbeek, straks op een eilandje gelegen, vormt een belangrijk rust- en foerageergebied van de bever. Het is van belang dat het (oude) oobos hier intact blijft bij de aanleg van de bypass van de hoogwatergeul van Lomm.

Das

In het ontwerp blijft de dassenburcht intact. Ook het foerageergebied blijft intact. Wel is het belangrijk om de oeverzone weer te gaan begrazen omdat extreme verruiging niet positief is voor de kwaliteit van het foerageergebied.

Rivierdonderpad

In principe komen vrijwel alle zoetwatervissen voor in de rivier (zie monitoring Zoete Rijkswateren van Rijkswaterstaat). Het is bekend dat stortsteen biotoop van de rivierdonderpad is. De ingreep, het verwijderen van de kunstmatige stortsteen, gebeurt echter niet over de volle lengte van de Maas en het plangebied. Aan weerskanten van de veerstoep blijft een zone met stortsteen aanwezig en ook de uitmonding van de hoogwatergeul zal verstevigd blijven/ worden. Er blijft dus voldoende biotoop over. Tijdens de werkzaamheden wordt zo gewerkt dat evt. vissen die zich tussen de stenen verschuilen, kunnen wegzwemmen.

Flora (wilde marjolein)

De groeiplaats van Wilde marjolein ligt hoog in de oeverzone en zal bij het verwijderen van de stortsteen intact blijven. Wel dient de groeiplaats gemarkeerd te worden om verstoring tijdens de werkzaamheden te voorkomen.

5.4 Toetsing aan de Flora- en faunawet met conclusie

Conform het huidige ontwerp dient geen ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd omdat vaste verblijfplaatsen en groeiplaatsen alle intact blijven.

Literatuur

Bonder, M.C. & F. Verhart. 2012. Natuurtoets Bypass Lomm. In opdracht van DCM Exploitatie Lomm BV. Grontmij, Eindhoven.

Crombaghs, B.H.J.M., R.W. Akkermans, R.E.M.B. Gubbels & G. Hoogerwerf. 2000. Vissen in Limburgse beken. De verspreiding en ecologie van vissen in stromende wateren in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Grontmij-Groenplanning. 2010. Monitoringsverslag flora en fauna Hoogwatergeul Lomm 2010. Roermond, 2010.

Peters, B, G. Kurstjens & P. Calle. 2008. Maas in Beeld. Resultaten van 15 jaar ecologisch herstel. Gebiedsrapport 3: Zandmaas. Bureau Drift, Berg en Dal/ Kurstjens, ecologisch adviesbureau, Beek-Ubbergen.

Wansink, D.E.H. & G. Kurstjens. 2013. KRW3 werkzaamheden langs de Maas. Beoordeling effecten op beschermde soorten. In opdracht van Rijkswaterstaat Limburg. Bureau Waardenburg, Culemborg.